

Pozměňovací návrh

poslanců Aleše Juchelky, Marka Nováka, Jana Bauera, Lucie Šafránkové a Pavly Golasowské

k vládnímu návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

(sněmovní tisk 1116)

V čl. I. za dosavadní bod 7 vkládají nové body 8, 9, 10, 11 a 12, které znějí:

„8. V § 30a odstavec 1 zní:

"(1) Pokud se nejmladším dítětem v rodině stane jiné dítě, které zakládá nárok na rodičovský příspěvek, a alespoň jednomu z rodičů v rodině lze stanovit k datu narození tohoto dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč, má rodič, který pobírá rodičovský příspěvek, nárok na jednorázovou výplatu částky, která nebyla vyčerpána z celkové částky rodičovského příspěvku na dítě, které přestalo být nejmladším dítětem v rodině. Tato částka se stanoví jako rozdíl mezi celkovou částkou 300 000 Kč nebo stanovenou podle § 30 odst. 1 poslední věta, a případně upravenou podle § 30 odst. 7, § 30c odst. 1 nebo § 54a odst. 1, a součtem částek rodičovského příspěvku, které byly vyplaceny na dítě, které přestalo být nejmladším dítětem v rodině; jednorázová výplata částky se rodiči vyplatí po narození dítěte, které se stalo nejmladším dítětem v rodině, a to v kalendářním měsíci, který následuje po kalendářním měsíci, v kterém rodič ohledně narození nejmladšího dítěte v rodině splnil ohlašovací povinnost podle § 61 odst. 1.“

9. V § 62 se odstavec 5 zrušuje.

Dosavadní odstavce 6 a 7 se označují jako odstavce 5 a 6.

10. V § 67 odst. 2 se za text "§ 30 odst. 6" se vkládá text "a § 30a odst 1".“

11. V § 69 odst. 1 písm. c) se za text "§ 30 odst. 6, " vkládá text "§ 30a odst 1, ".

12. V § 70 odst. 2 se za písmeno c) vkládá nové písmeno d), které zní: "zbývající částky rodičovského příspěvku podle § 30a odst. 1.““

Odůvodnění

K § 30a odst. 1

Podstatou návrhu je zlepšení situace ekonomicky aktivních rodin s dětmi, a sice jednorázovým vyplacením částky, která z celkové částky rodičovského příspěvku nebyla vyplacena, protože dítě, na které byl rodičovský příspěvek pobírán, přestalo být nejmladším dítětem v rodině. V roce 2020 se jednalo o 12 tisíc rodin, které průměrně přišly o 80 000 Kč, a to v situaci zatěžujících vládních opatření proti COVID-19 dopadajících především na rodiny s dětmi.

Ustanovení zakotvuje nárok na výplatu nevyčerpané částky z celkové částky rodičovského příspěvku na nejmladší dítě v rodině, a to v případě, že se nejmladším dítětem v rodině stane jiné dítě. Na výplatu nevyčerpané částky z celkové částky rodičovského příspěvku vzniká nárok pouze tehdy, pokud se jedná o ekonomicky aktivní rodinu a tedy alespoň jednomu z rodičů v rodině lze stanovit k datu narození dítěte, které se stalo nejmladším dítětem v rodině, 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč. Nevyčerpaná částka se vyplatí po narození dítěte, které se stalo nejmladším dítětem v rodině, a to v kalendářním měsíci, který následuje po kalendářním měsíci, ve kterém rodič ohledně narození tohoto dítěte splní ohlašovací povinnost, kterou mu ukládá § 61 odst. 1. V případě střídavé výchovy je částka vyplacena osobě, která příspěvek aktuálně pobírá.

Domácnosti s nízkými příjmy, kde ani jeden z rodičů nesplňuje podmínku denního vyměřovacího základu, nejsou touto právní úpravou dotčeny a nedojde tak k situaci, že by jednorázová vyplacená částka znemožnila vyplácení pravidelných dávek státní sociální podpory. Zároveň ani nedochází k diskriminaci, protože tyto domácnosti dostávají ze státního rozpočtu větší objem prostředků než ekonomicky aktivní rodiny.

Právní úprava respektuje filosofii rodičovského příspěvku nejen jako prostou náhradu mzdy pečující osoby, ale podobně jako v případě vyšší částky při péči o dvojčata i zde se reflektuje mnohem větší pracovní zátěž osoby pečující o děti narozené v krátkém časovém intervalu.

Navrhovaná právní úprava podporuje demografické potřeby státu. Míra úhrnné plodnosti v České republice od roku 2018 stagnuje na hodnotě 1,71 dítěte na ženu a ročně tak chybí 25 600 dětí k zajištění alespoň prosté reprodukce populace.

Alarmující v této souvislosti je, že největší skupinou žen, které podle údajů Českého statistického úřadu podstupují umělé ukončení těhotenství, jsou právě ženy se dvěma dětmi (ročně se jedná o cca 4500 žen) a podle všech dostupných údajů především z ekonomických důvodů. To je nejen v přímém rozporu s demografickými zájmy státu, ale i absurdní v tak bohaté zemi, jakou je Česká republika.

Navrhovaná právní úprava přináší jednoduchou, srozumitelnou a přesně zaměřenou pomoc ekonomicky aktivním rodinám, kterým nevyčerpaná částka může v důsledku nečekaného počtu dalšího dítěte významně pomoci. Návrh je tak zcela v souladu s Konceptí rodinné politiky přijatou v roce 2017, která říká: „Základním cílem rodinné politiky proto musí být rozptýlení obav lidí z výrazného propadu životní úrovně poté, kdy založí rodiny s dětmi či začnou pečovat o své rodiče či jiné závislé členy rodiny, tak aby se zvýšila důvěra v budoucnost a posílila soudržnost české společnosti.“

Podle současné právní úpravy (§ 30a odst. 1 zákona o státní sociální podpoře) zákon výslovně uvádí, že nárok na rodičovský příspěvek z důvodu narození nového dítěte zaniká i v případě, že nebyla vyplacena celková částka. V roce 2020 se jednalo o 12 tisíc rodin, které průměrně přišly o 80 000 Kč.

Podle současné praxe rodiny přizpůsobují narození dalších dětí možnosti úplného vyčerpání rodičovského příspěvku. V důsledku toho dochází k oddalování doby narození dalších dětí, zvyšování věku rodičů a zvětšování věkových rozdílů mezi sourozenci. Současná právní úprava tedy v konečném důsledku působí protinatalitně s ohledem na prudký pokles plodnosti žen po 35. roce a s tím, že

průměrný věk rodičky se pohybuje kolem 30 let.

Současný stav je zároveň diskriminační vůči rodinám, ve kterých se další dítě nenarodí v termínu podle učiněné rozvahy. Narození dítěte nelze plánovat s jistotou.

Podle navrhované právní úpravy by rodiče nemuseli plánování dalšího dítěte podřizovat úplnému vyčerpání částky rodičovského příspěvku. Došlo by i ke snížení počtu případů, kdy rodiče náročnou situaci, způsobenou nečekávaným těhotenstvím, řeší extrémním způsobem, jakým je umělé ukončení těhotenství.

Navrhovaná úprava nebude mít žádný dopad na státní rozpočet. Pouze původně alokované prostředky nebudou přesunuty na financování jiných oblastí a mimořádných opatření v kompetenci MPSV.

Podle statistik Ministerstva práce a sociálních věcí se v roce 2019 jednalo o 6 116 případů předčasného ukončení čerpání rodičovského příspěvku a nebyla vyplacena částka ve výši 329 mil. Kč, což v průměru činí 53 920 Kč na domácnost. V roce 2020 se jednalo už o 11 934 rodin, kterým do státního rozpočtu propadla částka 950 mil. Kč, což v průměru činilo dokonce 79 640 Kč na rodinu.

Navrhovaná právní úprava nebude mít dopad na rozpočty krajů a obcí.

Návrh je v souladu s mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy a s ústavním pořádkem České republiky.

K § 62 odst. 5

Vzhledem k tomu, že je navrhováno, aby nové znění § 30a odst. 1 upravovalo nárok na výplatu nevyčerpané částky z celkové částky rodičovského příspěvku, není třeba, aby zákon upravoval, že rodičovský příspěvek, který je vyplacený na dítě poté, kdy přestalo být nejmladším dítětem v rodině, není třeba coby přeplatek vracet.

K § 67 odst. 2, § 69 odst. 1 písm. c) a § 70 odst. 2

Z hlediska správního řízení, které vede příslušná pobočka Úřadu práce je navrhováno, aby výplata nevyčerpané částky rodičovského příspěvku podle navrhovaného § 30a odst. 1 podléhala stejnému režimu jako výplata zbývajících částí rodičovského příspěvku podle § 30 odst. 6; tedy výplata zbývajících částí rodičovského příspěvku, která nedosahuje výše jedné měsíční splátky. Je tedy navrhováno, aby o výplatě zbývajících částí rodičovského příspěvku podle navrhovaného § 30a odst. 1 nebylo vedeno řízení o změně výše dávky a o zastavení její výplaty a aby se tedy ani nevydávalo písemné rozhodnutí. Stejně jako v případě postupu podle § 30 odst. 6 je navrhováno, aby ohledně výplaty zbývajících částí rodičovského příspěvku podle navrhovaného § 30a odst. 1 příslušná krajská pobočka Úřadu práce doručovala rodiči, který pobírá rodičovský příspěvek, písemné oznámení.

**Platné znění dotčených částí zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění
pozdějších předpisů, s vyznačením navrhovaných změn**

§ 30a

~~(1) Nárok na rodičovský příspěvek přiznaný z důvodu péče o nejmladší dítě v rodině zaniká posledním dnem kalendářního měsíce předcházejícího kalendářnímu měsíci, ve kterém se stalo nejmladším dítětem v rodině jiné dítě, které zakládá nárok na rodičovský příspěvek, a to i v případě, že nebyla vyplacena celková částka rodičovského příspěvku. Zanikl-li nárok na rodičovský příspěvek proto, že se nejmladším dítětem v rodině stalo jiné dítě, náleží rodičovský příspěvek v kalendářním měsíci, v němž vznikl nárok, ve výši, která náleží z důvodu péče o dítě, které se stalo nejmladším dítětem v rodině.~~

(1) Pokud se nejmladším dítětem v rodině stane jiné dítě, které zakládá nárok na rodičovský příspěvek, a alespoň jednomu z rodičů v rodině lze stanovit k datu narození tohoto dítěte 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč, má rodič, který pobírá rodičovský příspěvek, nárok na jednorázovou výplatu částky, která nebyla vyčerpána z celkové částky rodičovského příspěvku na dítě, které přestalo být nejmladším dítětem v rodině. Tato částka se stanoví jako rozdíl mezi celkovou částkou 300 000 Kč nebo stanovenou podle § 30 odst. 1 poslední věta, a případně upravenou podle § 30 odst. 7, § 30c odst. 1 nebo § 54a odst. 1, a součtem částek rodičovského příspěvku, které byly vyplaceny na dítě, které přestalo být nejmladším dítětem v rodině; jednorázová výplata částky se rodiči vyplátí po narození dítěte, které se stalo nejmladším dítětem v rodině, a to v kalendářním měsíci, který následuje po kalendářním měsíci, v kterém rodič ohledně narození nejmladšího dítěte v rodině splnil ohlašovací povinnost podle § 61 odst. 1.

(2) Při péči o totéž dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek nebo splňují-li podle § 30b odst. 1 podmínku péče o dítě pro nárok na rodičovský příspěvek v jednom kalendářním měsíci oba rodiče tak, že každý ji splňuje po část měsíce, náleží rodičovský příspěvek jen jednou, a to rodiči určenému na základě dohody rodičů. Nedohodnou-li se rodiče, určí krajská pobočka Úřadu práce, která o rodičovském příspěvku rozhoduje, kterému z rodičů se rodičovský příspěvek přizná.

(3) Je-li dítě rozhodnutím soudu svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu³⁷⁾, nárok na rodičovský příspěvek nevzniká.

§ 62

(1) Příjemce dávky, který nesplnil některou jemu uloženou povinnost nebo přijal dávku nebo její část, ačkoliv musel z okolností předpokládat, že byla vyplacena neprávem nebo ve vyšší částce, než náležela, nebo jinak způsobil, že dávka byla vyplacena neprávem nebo v nesprávné výši, je povinen částky neprávem přijaté vrátit; to neplatí, jde-li o přeplatek na rodičovském příspěvku. Jestliže byl rodič vyplacen rodičovský příspěvek a nebyly přitom splněny podmínky nároku na tento příspěvek, je rodič povinen vrátit krajské pobočce Úřadu práce vyplacené částky rodičovského příspěvku, které mu nenáležely.

(2) Jestliže osoba s oprávněnou osobou společně posuzovaná způsobila, že dávka byla vyplacena neprávem nebo v nesprávné výši, a v důsledku toho vznikl přeplatek na dávce, je tato osoba povinna jej nahradit.

(3) Jestliže oprávněná osoba i osoba společně s ní posuzovaná způsobily přeplatek na dávce, odpovídají za vrácení přeplatku na dávce společně a nerozdílně. Oprávněná osoba a osoba s ní společně posuzovaná se vzájemně vypořádají podle míry zavinění. Spory o vzájemném vypořádání mezi těmito osobami rozhodují soudy.^{48d)} Podle tohoto ustanovení se postupuje, nejde-li o případ uvedený v § 63a odst. 2.

(4) Nárok na vrácení dávky poskytnuté neprávem nebo v nesprávné výši zaniká uplynutím tří let ode dne, kdy byla dávka vyplacena. Tříletá lhůta neplyne po dobu řízení o oprávněm prostředku nebo o žalobě, po dobu řízení a provádění výkonu rozhodnutí, nebo kdy jsou na úhradu přeplatku prováděny srážky z dávky nebo příjmu nebo kdy jsou placeny splátky na základě dohody o uznání dluhu.

~~(5) Přeplatek na rodičovském příspěvku nevzniká za dobu, po kterou byl rodiči vyplacen rodičovský příspěvek z důvodu péče o dítě, které přestalo být nejmladším dítětem v rodině, pokud na tuto dobu rodiči náležel rodičovský příspěvek z důvodu péče o později narozené dítě, které se stalo nejmladším dítětem v rodině. Částka rodičovského příspěvku, která nenáležela proto, že dítě přestalo být nejmladším dítětem v rodině, a částka rodičovského příspěvku, která náležela z důvodu péče o dítě, které se později stalo nejmladším dítětem v rodině, se zúčtují; uvedená zúčtovaná částka se započte do celkové částky náležející z důvodu péče o dítě v rodině, které se stalo později nejmladším dítětem v rodině.~~

~~(6)~~ (5) Povinnost vrátit přeplatek nevzniká, jestliže tento přeplatek nepřesahuje částku 100 Kč u jednoho druhu dávky.

~~(7)~~ (6) O povinnosti vrátit dávku nebo její část podle odstavců 1 až 3 rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce, která dávku vyplácí nebo naposledy vyplácela. Částky neprávem přijaté mohou být sráženy též z běžně vyplácené nebo později přiznané dávky, a to i v případě, že jde o jinou dávku podle tohoto zákona, než na jaké vznikl přeplatek; přitom platí obdobně předpisy o výkonu soudních rozhodnutí srážkou ze mzdy.^{48h}) Přeplatky vybírá krajská pobočka Úřadu práce, která o povinnosti vrátit přeplatek rozhodla.

§ 67

Zahájení řízení

(1) Řízení o přiznání dávky se zahajuje na základě písemné žádosti oprávněné osoby podané příslušné krajské pobočce Úřadu práce na tiskopisu předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí. Žádost lze podat nejdříve 60 dnů předem dnem, od kterého oprávněná osoba o dávku státní sociální podpory žádá.

(2) Řízení o změně výše již přiznané dávky nebo o jejím odnětí nebo o zastavení její výplaty se zahajuje na návrh oprávněné osoby nebo z moci úřední krajskou pobočkou Úřadu práce. Řízení se nevede v případě změny výše dávky, jejího odnětí nebo zastavení výplaty dávky podle § 61 a v případě výplaty rozdílu mezi výší rodičovského příspěvku a dávek nemocenského pojištění podle § 30b odst. 3; o těchto skutečnostech se vydává oznámení. Řízení o změně výše dávky a řízení o zastavení její výplaty se nevede v případě vyplacení zbývajících částky rodičovského příspěvku podle § 30 odst. 6 a **§ 30a odst. 1**; o této skutečnosti se vydává oznámení.

(3) Řízení o volbě nároku podle § 30 se zahajuje na základě písemné žádosti oprávněné osoby, pokud tato osoba o volbu nároku nepožádala v písemné žádosti o přiznání rodičovského příspěvku.

(4) Pokud není oprávněná osoba svéprávná,⁵⁵⁾ jednají za ni její zákonní zástupci, není-li dále stanoveno jinak. Je-li nezletilá oprávněná osoba svěřena na základě rozhodnutí příslušného orgánu do péče jiné osoby, zastupuje ji v řízení o dávkách namísto zákonného zástupce tato osoba. Je-li nezletilá oprávněná osoba v plném přímém zaopatření ústavu (zařízení) pro péči o děti nebo mládež, zastupuje tuto osobu v řízení o dávkách tento ústav (zařízení). Jde-li o rodičovský příspěvek nebo porodné, má právo jednat v řízení o tuto dávku i nezletilý rodič starší 16 let a může mu být tato dávka vyplácena. Brání-li zletilé oprávněné osobě duševní porucha samostatně právně jednat, může ji v řízení o dávkách zastupovat člen domácnosti, jehož oprávnění k zastupování této osoby bylo schváleno soudem⁷²⁾.

§ 69

Vydávání rozhodnutí

(1) Písemné rozhodnutí se vydává jen v případě, že

a) dávka nebyla přiznána vůbec nebo v požadovaném rozsahu, nejde-li o případy uvedené v § 67 odst. 2 větě druhé,

b) dávka byla odejmuta, nejde-li o případ uvedený v § 51 odst. 1 až 3 a 5 a v § 67 odst. 2 větě druhé,

c) výplata dávky byla zastavena, nejde-li o případ uvedený v § 30 odst. 6, **§ 30a odst. 1**, § 51 odst. 1 až 3 a 5, § 58 odst. 2 a v § 67 odst. 2 větě druhé,

d) jde o přeplatek na dávce, s výjimkou případu uvedeného v § 62 odst. 6,

e) přichází v úvahu více oprávněných a krajská pobočka Úřadu práce rozhoduje o tom, komu se bude dávka vyplácet, bude-li krajská pobočka Úřadu práce rozhodovat podle § 7 odst. 6 nebo o zvláštním příjemci podle § 59,

f) se rozhoduje o prominutí podmínky trvalého pobytu podle § 3 odst. 4,

g) jde o zamítnutí volby nároku rodiče na rodičovský příspěvek podle § 30.

(2) Proti rozhodnutí o prominutí podmínky trvalého pobytu podle § 3 odst. 4 se nelze odvolat ani je nelze přezkoumat mimo odvolací řízení.

§ 70

(1) Rozhoduje-li krajská pobočka Úřadu práce o dávce v případech, kdy se nevydává rozhodnutí, je povinna žadateli doručit písemné oznámení o dávce a její výši, není-li dále stanoveno jinak. Písemné oznámení se nedoručuje, nenáleží-li výplata dávky podle § 51 odst. 1 věty třetí a odst. 2 věty čtvrté. Písemné oznámení o dávce se nedoručuje do vlastních rukou.

(2) Proti postupu uvedenému v odstavci 1 lze uplatnit námitky do 30 dnů ode dne výplaty

a) první splátky dávky po jejím přiznání nebo ode dne výplaty dávky,

b) první splátky rodičovského příspěvku po změně jeho výše, ~~nebo~~

c) zbývající částky rodičovského příspěvku spolu s částkou náležející za předcházející kalendářní měsíc podle § 30 odst. 6, **nebo**

d) zbývající částky rodičovského příspěvku podle § 30a odst. 1.

(3) V případech podle § 67 odst. 2 věty druhé lze uplatnit námitky do 30 dnů ode dne první splátky dávky po změně její výše nebo ode dne odnětí nebo zastavení výplaty dávky.

(4) Námitky se podávají písemně u příslušné krajské pobočky Úřadu práce, která dávku přiznala. Krajská pobočka Úřadu práce vydá do 30 dnů ode dne, kdy jí námitky došly, rozhodnutí o dávce. K námitkám, které byly podány opožděně, se nepřihlíží.

(5) Oznámení se nedoručuje, dojde-li ke změně dávky z důvodu zvýšení částek životního minima nebo u nezaopatřeného dítěte z důvodu dosažení věku stanoveného pro používání vyšší částky životního minima. Pro podání námitek platí odstavce 2 až 4 obdobně.

(6) O zvýšení či snížení přídatku na dítě provede krajská pobočka Úřadu práce na základě získaných

údajů pouze záznam, který založí do spisu. Proti tomuto postupu lze uplatnit námitky, pro jejichž podání platí odstavce 2 až 4 obdobně.